

PRÍSPEVOK K DEJINÁM ZÁPADOEURÓPSKEJ FILOZOFIE 19. STOROČIA

FRANTIŠEK MIHINA a kol.: *Metamorfózy poklasickej filozofie*. Prešov 1994, 411 s.

Filozofickú oblasť doslova iba nedávno obohatila monografická práca F. Mihinu a kol. *Metamorfózy poklasickej filozofie*. Práca analyzuje to, čo je pregnantne uvedené v názve – poklasickú filozofiu, jej školy a predstaviteľov. Autor v úvode jasne píše, že monografia „...je obsahovo konštituovaná tak, aby svojmu čitateľovi umožnila nahliadnúť do myslenia predstaviteľov rôznych škôl, smerov a platforiem filozofického uvažovania v období posledných dvoch tretín minulého storočia... nezamýšľali sme poskytnúť prehľad všetkých smerov a postáv, ktoré sa v západoeurópskom filozofickom myslení tohto obdobia objavili a oprávnenne si v ňom našli svoje miesto; výberom postáv a smerov sme chceli skôr predstaviť pluralitu filozofických tém a ich spracovania tak, ako sa postupne stávali konštitutívnymi prvkami európskej duchovnej kultúry“ (s. 6).

Monografiu uvádza pozitivizmus. Interpretuje sa tu jeho sociálne zázemie a pozornosť sa venuje jednému z najvýznamnejších predstaviteľov – Augustovi Comtovi, ktorý je skutočne osobnosťou sui generis celého pozitivizmu, ktorý pochopil, že treba reagovať na síce zväčša elegantné, z hľadiska kognitívnej validity však málo presvedčivé projekty filozofie. Podľa Comteho projekcie je „...pozitivizmus určitou formou epistemológie, ktorá ignoruje alebo podceňuje aktivitu subjektu v prospech prostého konštatovania či zovšeobecňovania konštantných zákonov... je učením o uzavretosti vedy, ktorej definitívne hranice chce vymedziť“ (s. 12).

A klasický pozitivizmus – v rovine ontologickej, ako správne poukazuje autor – má veľa blízko k stanovisku common sense. Separátna časť práce je venovaná samotnému duchovnému otcovi pozitivizmu A. Comtovi a jeho epistemológii vedy (s. 23-40). Jazyk je presný, logický a jasný.

Rozpad hegelovskej školy a Feuerbachovej filozofie človeka a budúcnosti je pre autorov cestou ku K. Marxovi, k jeho filozofii praxe a dejín (s. 77-113). V práci sa jasne konštatuje, že K. Marxa nemožno jednoducho z dejín vyškrtnúť. Pritom sa tu striktno odlišuje fenomén Marxovho myslenia od prejavov marxistického myslenia (s. 77). Marxova doktorská dizertácia tvorí akýsi vstup do problematiky, nadväzuje na problémy človeka a práce, filozofie a ekonómie, filozofie dejín a sociálneho bytia. Samozrejme, s prijatím Hegelovej dialektiky chápania dejín, a to v určenej základných antagonistických síl v dejinách ľudstva. Správne sa tu poznamenáva, že „...jedine stránka práce je stránkou skutočného historického pokroku“ (s. 111).

Analýzou Marxovej filozofie sa autori dostávajú k voluntarizmu, fenomenalizmu a pesimizmu u A. Schopenhauera. Bol to nielen postkantovec, ale aj anti-hegelovec, a jeho filozofický systém – ako sa v práci správne poukazuje – „...je možné chápať ako pokus o vypracovanie subjektívnej verzie kantovského transcendentálneho idealizmu; ontologicky stojí na pozíciách objektívneho idealizmu – prapodstatou všetkého je kozmická vôľa, ktorá je voči ostatnej skutočnosti primárna... svet je moja predstava“ (s. 121). Tým je vyjadrené to najpodstatnejšie v jeho filozofickom myslení.

Cez postavu tvorca anglickej verzcie pozitívnej filozofie J. St. Milla, cez jeho systém deduktívnej a induktívnej logiky, etiky, sociálnej a politickej filozofie monografia neformálne nadväzuje na syntézu pozitivizmu a evolucionizmu H. Spencera. Analyzuje jeho definíciu filozofie, vzťah k vede, epistemológiu, evolucionizmus, sociálnu filozofiu a etiku a jasne konštatuje, že „Spencer je posledným veľkým zjavom pozitívnej filozofie. V jej evolúcii nastávajú zmeny, ktoré reprezentuje neskorší vznik Machovho a Avenariovho empiriokriticizmu, čo sa však deje už v prostredí nevedeckého filozofického myslenia“ (s. 192).

Cez postavu duchovného otca existencializmu Sörena Kierkegaarda, povahu jeho filozofického myslenia, existenciálnej dialektiky a teleologickej suspenzácie etiky autori nadväzujú na filozofiu budúcnosti F. Nietzscheho. Jeho filozofia v každom prípade patrí medzi vrcholné duchovné artefakty 19. storočia, vďaka svojej nezanikajúcej radikálnosti. Práca venuje pozornosť jeho názorom na kultúru, umenie, dejiny, filozofiu dejín filozofie, tradičnú metafyziku, problémy morálky (versus imoralizmus) a problémy nadčloveka. „Nietzsche ako filozof – básnik zradikalizoval večnú otázku samotného postavenia filozofie. Jeho učenie je silné hlavne vo formulácii znepokojujúcich otázok nášho ľudského bytia. A ako taký oprávnene vyvoláva záujem o svoje dielo“ (s. 278).

Ďalšie časti práce sú venované problémom novokantovstva, empiriokriticizmu, W. Diltheyovi a prácu uzatvára kapitola s názvom *Reflexie európskej filozofie 19. storočia na Slovensku* (s. 356-411). Pozornosť je venovaná filozofii v tvorbe Štúrovcov, kde sa za hlavného predstaviteľa považuje L. Štúr (1815-1856) ako predstaviteľ prohegelovskej línie. Okrem neho sa tu explikujú názory Hurbana, Hodžu, romantika Petra Kellnera-Hostinského (1823-1873), Štefana Janšáka a prešovského logika Jozefa Koreňa.

Táto časť monografie je veľmi plodná, prináša pre mnohých nové poznatky. Poukazuje na fakt, že „...reflexie európskej filozofie 19. storočia na Slovensku svedčia o tom, že slovenské filozofické myslenie sa vyznačovalo relatívne širokým rozpätím tematického záberu a zjavnou heterogennosťou interpretačných pozícií“ (s. 411).

Záverom svojich úvah nad monografickou prácou pracovníka+v katedry filozofie v Prešove chcem vyjadriť úctu a obdiv k tvorivej odbornej vedeckej práci F. Mihinu a jeho kolektívu ako mojich dlhoročných kolegov.

Anna Klimeková